

Kocsis György

Családi hétvége gyermekotthonban nevelkedő gyerekek és családtagjaik részére

Az oroszlányi gyermekotthon 1967 óta áll a fővárosi gyermekvédelem szolgálatában. Kezdetben csak lány növendékei voltak, majd a nyolcvanas évek közepén koedukálttá vált.

Belső iskolánk – ami egyben büszkeségünk – kezdetek óta funkcionál, folyamatosan javuló feltételek mellett. Napjainkban 96 gyermek oktatása, fejlesztése történik itt kiemelkedően színvonalas technikai és szakmai feltételek mellett.

A gyermekotthonban két szakmai egység működik 4-4 szépen berendezett és jól felszerelt apartman lakással (ami egyben egy-egy csoport is).

Növendékeink budapesti gyermekek és fiatal felnőttek, akik elsősorban a belső iskola nyújtotta lehetőségek valamint a „levegőváltás” jótékony hatásai miatt kerültek e vidéki kisvárosba. Intézményünk 70 km-re fekszik Budapeستől, ezért komoly erőfeszítéseket teszünk annak érdekében, hogy a távolság miatt hátrány ne érje növendékeinket. A gyámhivatali határozatok tartalmával összhangban többnyire kéthetente, valamint a hosszabb szünetekben – saját autóbuszunk által - biztosítjuk gyermekeink számára a családi közegben történő rendszeres időöltést, megteremtve ezáltal a rendszeres személyes kapcsolattartás lehetőségét.

Gyermekeink, 74%-a utazik haza legalább egyszer egy évben, és 50%-uk rendszeres kapcsolattartó. Ebből az adatból kitűnik, hogy a gyermekotthon lakói közül sokan egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán találkoznak saját otthonukban hozzátartozóikkal. Ennek számtalan oka van; legjellemzőbb a lakáshiány, a családtagok (akár a gyermek) viselkedési zavarai, komoly életvezetési problémák, halmozott szociális nehézségek, a gyermek iránti közöny, a rokoni háttér hiánya. Különösen elszomorító, ha a hozzátartozó igyekszik mindent megtenni annak érdekében, hogy a kapcsolattartást előmozdítsa, azonban a körülményei nem teszik lehetővé, hogy

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

gyermekével, unokájával, akár testvérével több időt tölthessen együtt, és úgy, ahogyan azt a családi közeg biztosítja.

Hosszú ideje foglalkoztatott bennünket a kérdés: miképp lehetne azoknak a gyermekeknek a családi kapcsolatait szorosabbá, személyesebbé tenni, akiket a szülei, hozzátartozóik rendszeresen látogatnak, leveleznek velük, telefonon tartják a kapcsolatot – tehát a személyes kötődés erős –, azonban otthonukban nem tudják fogadni (vagy csak ritkán) őket. Végül arra jutottunk: ha a szülőnek (hozzátartozónak) nincs módja megteremteni a bensőséges családi miliőt, akkor nyújtson ebben segítséget a gyermekotthon. Keressünk egy olyan helyet, ahol a növendékeink „zavartalan” körülmények között tölthetnek el egy hétvégét, szüleikkel, nagyszüleikkel, esetleg testvérükkel. Ahol két teljes napig úgy viselkedhetnek, mintha saját otthonukban lennének. Ahol nem kell semmi egyébvel foglalkozniuk, csak egymással. Mindemellett a gyermekotthon szakembere lehetőséget kaphat arra, hogy a családokat, azok dinamikáját, működését jobban megismerje, megértse – ezáltal pontosabban lássa, azonosítsa a megoldandó problémákat, a feloldandó feszültségek okait, a fejlesztendő készségeket stb.

Így született meg a családi hétvége gondolata, amelyet első alkalommal 2007 őszén sikerült megvalósítanunk. A részt vevő gyermekektől és hozzátartozóiktól kapott visszajelzések alapján úgy gondoljuk, hogy a programot érdemes folytatni, illetve tapasztalatait megosztani másokkal.

A program résztvevői

A családok kiválasztása gondos körültekintést igényelt, hiszen tudtuk, hogy ez alapvetően meghatározza a szokatlan kapcsolattartás sikerességét vagy sikertelenségét. A hétvége tervezésénél a családok két csoportja jöhetett szóba: azok, amelyek a gyermekkel/gyermekekkel szoros kapcsolatot tartanak, azonban lakáshelyzetük vagy jelenlegi családi háttérük nem teszi lehetővé, hogy otthonukban is fogadják őket, és azok, amelyek esetében a gyerekek rendszeresen hazautaznak ugyan, ám ezek az együttlétek korántsem zavartalanok, családiasak, és ennek minőségén javítani nem tudtunk. Mind a két csoportnál elengedhetetlen, hogy a gyermek kötődése, ragaszkodása ugyanolyan erős legyen a családhoz.

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

Nagy kérdést jelentett, hogy egyszerre hány család vegyen részt a családi hétvégén. Ha túl sok családot vonunk be, akkor kezdeményezésünk elveszti célját, a családi jelleg biztosítását. Előfordulhat, hogy a gyerekek vagy a felnőttek inkább egymás társaságát keresik, a programok keverednek, és a családi kapcsolatok erősítése sikertelen lesz. Ennek megfelelően úgy döntöttünk, első alkalommal három család számára biztosítunk lehetőséget.

Ügyelni kellett arra is, hogy a kiválasztott gyermekek és hozzátartozók olyan személyiségjegyekkel rendelkezzenek, amelyek minimálisra csökkentik az egymás közötti konfliktus kialakulásának esélyét.

A fentieket tekintetbe véve a résztvevők száma végül 10 fő lett. Egy testvérpár (10 éves fiú és 12 éves lány) utazott édesapjával (továbbiakban első család), egy másik testvérpár (két lány, 11 és 14 évesek) féltestvérükkel és nevelőanyjukkal (továbbiakban második család), egy kislány (10 éves) a nagymamájával (továbbiakban harmadik család), valamint a családgondozó.

Az első családról röviden annyit érdemes tudni, hogy a gyermekek hat éve nevelkednek otthonunkban, édesanyjuk és nagymamájuk két hónap különbséggel hunyt el három évvel ezelőtt. Az édesapa két éve új családot alapított, és jelenlegi felesége – kemény csatározások ellenére – sem engedi, hogy a gyerekeket otthonukba fogadja a szülő.

Ami második családot illeti, a lányok már másodsorra kerültek be otthonunkba, azóta szüleikkel nem tartanak kapcsolatot. Az apa második felesége az egyetlen, akik kapcsolatot ápol a testvérpárral, és ő neveli növendékeink féltestvérét. A hölgy lakáshelyzete sajnos nem teszi lehetővé, hogy otthonába fogadja a két lányt.

A harmadik család esetében a kislánynak erős és stabil kapcsolata van a nagymamával, sőt nagy rendszerességgel jár haza. Otthon a nagyszülő egy lakásban él a kislány édesanyjával, de kapcsolatuk kibékíthetetlen. Sajnos a szülői feladatokat a 70 éves beteg nagyszülő látja el.

A családi hétvége helyszíne

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

Gyermekotthonunk vidéken található, azonban gyermekeink hozzátartozói általában fővárosi lakosok. A családi hétvége helyszínének kiválasztásánál ezt figyelembe kellett venni, hiszen az utazási, megközelítési nehézségek a családok vállalkozó kedvét szeghetik. A szálláshely megválasztásánál ügyelni kellett arra, hogy különálló lakrészek álljanak a családok rendelkezésére, egymás napirendjét, programját ne zavarják. A szállás mellett az ellátás megszervezésével az volt a célunk, hogy a rövidke együtt töltött idő elsősorban ne konyhai munkálatokról szóljon, ugyanakkor ne zárjuk ki a közös, családias étkezések lehetőségét sem. Ezért a szálláshelynek rendelkeznie kellett konyhával és nagyobb étkezővel, ugyanakkor a közeli vendéglátóhely is elvárás volt.

Minden részletet figyelembe véve, egy Velencei-tó melletti kis településre esett a választásunk. Itt találtunk egy különálló kétszintes házat, melyben egymástól jól elkülönülő kis szobák voltak, több mellékhelyiséggel együtt. A ház alsó szintjén egy étkezővel közös nagy konyhát alakítottak ki, ami egyben társalgó, tévőző helyiségként is szolgált. Néhány száz méterrel odébb található egy étterem, melyben menüs rendszerű ebédeltetést is biztosítottak.

A helyszín megközelítése egyszerű volt, hiszen busszal vagy vonattal is közvetlenül elérhető Budapestről. Az állomásról és a legközelebbi buszmegállóból negyed óra alatt elérhető volt gyalog a szálláshely.

Előkészületek

A gyermekotthon igazgatójával, a gyerekek gyámjával közösen számba vettük a szóba jöhető családokat, akiket aztán személyesen kerestem fel, és mondtam el a terveinket. A hozzátartozóknak tetszett a lehetőség, csupán egy szülő kért némi gondolkodási időt. Mivel az időpontot jó előre egyeztettem a családokkal, így az is készülni tudott rá, aki munkahellyel rendelkezett. A végleges „igen” válaszokat követően két héten belül mindenkivel személyesen ültem le megbeszélni a részleteket: a helyszínt, a megközelítést, az ellátást és a hozzávetőleges költségeket. Természetesen az izgatottabbak hetente többször kerestek meg telefonon. A kitűzött

A szerző családgyógyász Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

időpont előtt egy héttel tájékoztattam a családokat az utazás pontos körülményeiről: a menetdíjakról, a vonat indulásának pontos helyéről és idejéről, valamint a célállomásról. Ezt követően napi kapcsolatban álltam a gyerekek hozzátartozóival.

A családok tájékoztatásával egy időben a gyermekeket is bevontuk a közös hétvége terveibe. Ebben segítségemre voltak kollégáim, a gyerekek nevelői. Növendékeink mindegyike nagy örömmel fogadta a lehetőséget. A csoportnál dolgozó kollégákra egyéb teher is hárult, hiszen a gyermekek ruházatát, csomagjait ők készítették elő.

A családi hétvége résztvevőinek felkészítéséhez kapcsolódóan egyéb előkészületekre is szükség volt. A helyszínen pontosan elterveztem a családok elhelyezését, a szobabeosztásokat. Felmértük a ház és környék adta lehetőségeket. Megrendeltem a közeli étteremben a két napra esedékes ebédet is.

Az utolsó egy hét az élelmiszer beszerzésével, a konyhai kiegészítők összegyűjtésével telt. Gondoskodni kellett az egészségügyi háttérrel, például a legfontosabb gyógyszerekről, a TAJ-kártyákról, egyszerűbb elsősegély-csomagról stb. Önellátással működő szálláshelyről lévén szó, a tisztasági szereket is a gyermekotthon biztosította. Gondoltam a szabadidő tartalmas eltöltésére is, ezért társasjátékokkal, kártyákkal és más játékokkal is készültem.

Együtt a család

November második hétvégéjén, szombat reggel indultunk el az öt gyermekkel, gyermekotthonunk kisbuszával. Növendékeink már izgatottan várták a találkozót szüleikkel, a nagyszülővel és a kistesóval. Volt bennük egy kis félsz is, „mi lesz, ha nem lesz ott?”. Ezért útközben többször is felhívtam a hozzátartozókat, hogy a terveknek megfelelően haladnak-e az úti cél felé. Ez a gyerekeket is megnyugtatta.

A Velencei-tóhoz viszonylag hamar, kilenc órára leértünk. A gyermekek segítettek kirakodni a csomagokat, és birtokba vették a szállásukat. Kértem, hogy hozzátartozóikat majd ők kísérik a szobákba. Közben kollégám, a gépkocsivezető kiment a rokonokért az állomásra.

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

A családtagok ugyanazzal a vonattal indultak a fővárosból, és egy óra elteltével érkeztek meg az állomásra. Mindenki megtalálta otthonunk gépkocsiját (volt, aki már ismerte), és hamarosan megérkeztek a házikóhoz. Természetesen a megérkezés első tíz perce nem a csomagok kipakolásáról szólt, hanem a kölcsönös örömteli fogadtatásról. Két testvérpárunk akkor már közel két hónapja nem látta a családját, nagy megnyugvást jelentett számukra a találkozás.

Közel egy óra telt el, míg a családok elrendezkedtek, és túlestek az első „azonnal most” beszélgetésen. Ezt követően megkértem mindenkit, hogy pár szóra fáradjon a társalgóba, ahol néhány mondatban elmondtam a legfontosabbakat: azt, hogy ennek a hétvégének a célja a zavartalan együttlét, töltsenek tehát a családtagok minél több időt egymás társaságában. Igyekeztem minél kevesebb kötöttséget, szabályt megfogalmazni a két nappal kapcsolatosan: ezek inkább az étkezésre, illetve a ház használatára vonatkoztak.

Kértem a gyerekeket is, ha valamit szeretnének, azt próbálják meg elsősorban a hozzátartozójukkal megbeszélni – azaz igyekeztem a szülői szerepet teljes mértékben „visszaosztani” a családtagokra.

Már az első délelőtt igazolta, hogy jól sikerült a családok kiválasztása. Legkisebb növendékünk a nagymamájával közösen (harmadik család) visszavonult a szobába, ott beszélgettek, játszottak. Az egyik testvérpár tagjai édesapjukkal (első család) közösen elmentek feltérképezni a környéket, kirándultak, vásároltak. A harmadik, egyben legdinamikusabb családnak a testvérek találkozása jelentette a legfőbb élményt. Az otthon nevelkedő kislány annyira örült nővéreinek, hogy egy pillanatig sem volt hajlandó magukra hagyni őket.

A közös ebéd lehetőséget biztosított arra, hogy a felnőttek is összeismerkedjenek, és ez még inkább oldotta a hangulatot. Ennek köszönhetően még otthonosabban mozgott mindenki az épületben, már nem okozott nehézséget szóba elegyedni.

A délután megint „saját szervezésű” családi programokkal telt. Mindegyik család úgy döntött, megismerkedik a környékkel. Ebben a segítségükre voltam, elmondtam, mik a látnivalók, s

A szerző családgyógyász Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

hogyan jutnak oda. Természetesen a gyerekek számára az egyik legfontosabb program a vásárlás volt.

Amíg a családok oda voltak, a vacsora és a reggeli alapanyag-beszerzésével foglalatostkodtam. Előtte feltérképeztem, ki mit szeretne „összeütni” családjának, és a szükséges hozzávalókat megvásároltam. Az ebéd kivételével mindegyik étkezés kötetlen volt, a családok döntötték el, hogy mikor és mit készítenek. A nagyobb gyerekek besegítettek a szülőknek, kivették részüket a munkából.

Az étkezések jól tükrözték a család szerkezetét és tagjainak összetartozását. Az első családnál a nagylány segített édesapjának, és hárman közösen ültek le vacsorázni, reggelizni. A második család esetében a gyerekek és az anyuka külön ettek, mindenki akkor, amikor eszébe jutott. A szülő a két kisebb lánynak elkészítette az ételét. A harmadik családnál a nagymama teljes mértékben kiszolgálta unokáját, és együtt étkeztek.

A szombat este kellemesen meghittre sikeredett. A nagy étkező lehetőséget adott arra, hogy a három család félrevonuljon és játsszon. Láthatóan mindegyik gyermek igényelte ezt, és a hozzátartozók szó nélkül, maguktól vállalták fel ezt a számukra is élvezetes tevékenységet. (Nem tudom, hogy ez korábban a családjukban mennyire volt szokás, de most működött.) Azt éreztem, hogy élettél telik meg a helyiség, és addig ismeretlen viselkedési formákra lettem figyelmes a gyerekek és a felnőttek részéről is. Közben lehetőségem volt mindenkihez odamenni, beszélgetni úgy, ahogy a családlátogatások alkalmával nem tudtam. A két nap legkellemesebb és egyben legtanulságosabb néhány órája volt ez. Egy pillanatra úgy láttam belülről családokat (a lehető legkevesebb felvett viselkedéssel), ahogy azt az ember otthon a sajátjában tapasztalja. Egyszerűen természetes volt valami, ami addig mindig mesterkéltnak, színpadiasnak tűnt, és amiből mindig válogattam a valóságos elemeket.

A másnap reggel lassan indult. Az időjárás is tett róla, hiszen elkezdett szállingózni az első hó, az idő pedig erősen lehűlt. A délelőtt csendesesen telt, a családok inkább a szobáikba vonultak vissza. A harmadik családnál a nagymama mosogatott, serénykedett a konyhában, érezhetően nem tudott elszakadni a jól megszokott mindennapi teendőitől, közben unokája tévézett. Az apuka

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

gyermekeivel reggeli után szintén tévézett, majd kártyacsatába kezdett, de mindvégig együtt voltak. A második családnál a nagyobbik lány a húgával foglalkozott, az anyuka visszafeküdt még kipihenni előző napi fáradalmait. Kihasznlta, hogy a nagyobb testvérek mentesítik őt a feladatoktól. Ebédre ismét felélénkült a társaság, és néhányan átsétáltak a közeli játszótérre. Érdekes volt hóban hintázni, ez nem minden nap adatik meg. A közös ebédet követően már a készülődés volt a főszerep. Mindenki összepakolta a csomagjait, rendbe tette szobáját, és megindult egy hosszabb búcsúzkodás

A gyermekotthon autója három óra környékén érkezett meg. A családtagokat csomagjaikkal együtt vitte ki kollégám az állomásra. A gyerekek a ház előtt köszöntek el aputól, anyutól, mamától és a kistestvértől. Nagyon jólesett, hogy búcsúzásként mindegyik felnőtt megköszönte a hétvégét, és ezt őszintének is éreztem. A felnőttek távozása után a gyerekek elcsendesedtek, és a hazafelé úton szótlanúság telepedett az autóra.

Észrevételek

A kellően alapos előkészületeket mi sem igazolhatta vissza jobban, mint a kellemesre sikeredett családi hétvége és a későbbi elégedett szülői, nagyszülői, gyermeki észrevételek. Mindegyik család úgy nyilatkozott, amennyiben a gyermekotthon a későbbiekben is szervez hasonlókat, úgy szívesen részt vennének

Számomra is rengeteg tanulsággal szolgált a program. Új oldaláról ismerhettem meg a három családot. Reálisabb képet kaptam a hozzátartozók és a gyerekek kapcsolatrendszeréről, ami a további feladatok meghatározásában is segített. Az első család esetében sokkal erősebb érzelmi kötődést tapasztaltam, mint azt hittem korábban. Az apa könnyen megtalálta a közös hangot gyermekeivel, sokkal inkább, mint a gyermekotthoni látogatásai alkalmával. Programjaik tartalmasak voltak, végig együtt maradtak. A szülő teljes mértékben átvette apai szerepét, ha kellett, magyarázott, okította gyermekeit, akik ezt szemmel láthatóan élvezték. Ezt korábban egyszer sem tapasztaltam, inkább barátinak tűnt köztük a viszony. Az ő hármójuk hétvégeje annyira jól sikerült, hogy a nyár folyamán a családi táborozáson is részt vettek.

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

A második családot tekintve nem volt ennyire pozitív a tapasztalatom. A nevelőanya kapcsolata a két lánnyal láthatóan erős, ragaszkodó, de nem tisztán „nevelőanyai”. A nagyobb lány esetében inkább baráti szálakat fedeztem fel. Úgy éreztem, az anyuka olykor félreértelmezte a hétvége szerepét, és inkább az ő pihenési lehetőségét látta benne. Többször tapasztaltam nála teátrális megnyilvánulásokat. A lányok mindebből nem éreztek semmit, ők örültek annak, hogy a húgukkal találkozhattak. Egyéb hozadéka itt is volt a hétvégének, hiszen ezt követően hosszú idő után ismét tudta fogadni a nevelőanya a növendékeinket.

Végezetül, a harmadik családot illetően mondhatom el leginkább, hogy egy működő családot ismertem meg. Már korábban is sejtettem, hogy a nagyszülő és unokája kötődése nagyon erős, de most bizonyoságot is nyertem. A régi vágású nagy minden tekintetben kitett magáért, és az összes mozdulatukon érződött az összeszokottság. Ami számukra újdonságot jelentett, a nyugodt, anyukától mentes környezet, amit igyekeztek kihasználni.

A program finanszírozása, tárgyi és személyi feltételek

A program finanszírozását a gyermekotthon vállalta magára. A hozzátartozóknak egyedül az útiköltséget kellett fizetniük – amit minden résztvevő „szó nélkül” vállalt –, és persze a kétnapi költöpénzt is maguk fedezték

A szállásköltség egy éjszakára fejenként 2500 forint volt, ami összesen 25 000 forintot jelentett. Ehhez hozzávéve az étkezések és a gyermekek utaztatásának költségeit, a családi hétvége összesen 54 000 forint kiadást jelentett a gyermekotthonnak.

A családi hétvége szervezésében otthonunk több dolgozója is részt vett, többnyire közvetett módon. A gyermekek nevelői gondosan előkészítették, felkészítették növendékeinket a családtagokkal való találkozásra, sokat beszélgettek erről velük. Az otthon igazgatója előteremtette a hétvége megvalósításához szükséges összeget, és rendelkezésemre bocsátotta a szükséges eszközöket. A már említett tisztálkodási kellékeken túl a gyermekotthon a hétvége idejére játékkal is bőségesen ellátta a résztvevőket.

A szerző családgondozó Budapest Főváros Önkormányzatának Gyermekotthona és Általános Iskolájában, Oroszlányban.

A szervezés összefogásáért, a program lebonyolításáért a gyermekotthon családgondozójaként egy személyben feleltem.

Szakmailag sokat profitáltam a két nap alatt szerzett tapasztalatokból, amelyek arra ösztönöznek, hogy ezt a kapcsolattartási formát folytassam, sőt kiterjesszem. Azóta több családdal beszéltem a programról, és úgy tűnik, az igények több ilyen hétvége megszervezését tennék indokolttá.

Nagyon örülnék, ha ezt a gyakorlatot a későbbiekben más gyermekotthonok is követnék, és családgondozó kollégáim a valóságban győződnének meg az alkalmazhatóságáról.